

Om frafall, gjennomstrømming og gjennomføring i studieløp - et forsøk på en praktisk klargjøring og forslag til en operasjonell definisjon

Til: Deltakerne i det nasjonale møtet om frafall fra studier og studieforløp,
Universitetet i Oslo 23. september 2009

Fra: Seniorrådgiver Eirik Lien, Studieavdelingen NTNU

Begrepene *fracfall*, *gjennomstrømming*, *gjennomføring*, *studentflyt* brukes ofte som forskjellige forhold, mens det egentlig er forskjellige betegnelser på det samme fenomenet, nemlig om og i hvilket omfang studentene fullfører sin utdanning. Ordvalget kan være bestemt av om en ønsker en positiv eller en mer nøytral oppmerksomhet på forholdet og hvilket aspekt en synes er viktigst, som regel indikasjon på hva vi faktisk vil analysere:

- om en student gjennomfører et påbegynt studieløp
- om hastigheten på gjennomføringa (i forhold til en norm)
- om hvordan studieløpen fordeler seg mellom institusjonene
- om grunnen til at studenten *ikke* gjennomfører det som var planlagt og fikk opptak til

Datagrunnlaget, forholdene som spiller inn og analysemetodene er gjerne nær beslektet i disse tilfellene. Som gjennomgående begrep i notatet bruker jeg *fracfall*, fordi vi i vår sammenheng setter søkelyset på det. Men i avveiningene kunne jeg like gjerne ha brukt et av de andre begrepene.

Frafall er i utgangspunktet *et ikke fullført studieløp*, altså et *avvik* fra det som er forventet at studenten skal gjøre. Avviket – frafallet – skyldes at studenten av ulike årsaker har avsluttet før et tilsynelatende intendert studieløp (vanligvis et studieprogram) er fullført. Frafall blir betraktet både som negativt og uønsket av universitetsledelse og andre som har interesser i høyere utdanning. Denne måten å beskrive frafall på er ganske vanlig, men er svært unyansert og gir rom for mange ulike måter å analysere frafall og prøve å finne årsakene til frafall. Det gjør at når vi skal danne oss et bilde av frafall ved en institusjon, og kanskje sammenlikne den med tilstanden ved andre institusjoner, kan vi ende opp med svært ulike resultat. Jeg vil derfor forsøke å klargjøre hvilke ulike aspekter som ligger i frafall og hvilke hensyn vi må ta når vi skal analysere dette fenomenet.

Jeg knytter mine betraktninger og drøftinger til *studieprogram*, som i vanlig studieadministrativ bruk fører fram til en kvalifikasjon – vanligvis en grad. Institusjonen dokumenterer det med et vitnemål. Det gir en entydig definisjon på om et studieløp er fullført eller ikke.

Frafall kan vi se på fra flere vinkler:

- a) Frafall fordi studentens studieløp er markert som avsluttet før studieprogrammet er fullført, enten av studenten selv eller at institusjonen av ulike grunner har terminert studieretten.
- b) Frafall fordi studenten før fullført løp ikke har hatt noen registrert studieaktivitet (semesterregistrering, undervisningsmelding, eksamensoppmelding, avlagt eksamen, permisjonsvarsling) knyttet til programmet i et visst antall semester.
- c) Frafall på det utdanningsprogrammet studenten ble tatt opp til og registrert på første gang, fordi studenten har gått over på et annet utdanningsløp (studieprogram) ved samme institusjon (fakultet) før han/hun hadde fullført det første studieprogrammet.
- d) Frafall fordi studenten har hatt intensjon om å bare ta deler av et studieprogram, uten at institusjonen er klar over det.
- e) Frafall ved den utdanningsinstitusjonen studenten ble tatt opp til og registrert på første gang, fordi en fortsetter utdanninga ved en annen institusjon uten å fullføre noe program ved den første institusjonen.

- f) Frafallet er tidsbegrenset av forskjellige årsaker, men studenten har en (uttalt eller uuttalt) intensjon om å fortsette studieløpet ved samme eller en annen institusjon seinere.
- g) Frafall fordi studenten har endret sin studieintensjon etter opptaket til studieprogrammet og gjort et bevisst valg om å avslutte på et tidligere stadium i studieløpet enn først intendert.

Et hovedskille går altså mellom å betrakte frafall fra studentens side og fra utdanningsinstitusjonens side. I det siste tilfellet er det også et essensielt skille mellom å se det bare fra den ene institusjonens side eller fra det nasjonale utdanningsmarkedet, der flere institusjoner er involvert. Hva som er den riktige betraktingen, avhenger av hva formålet med analysen er og hvilke tiltak en eventuelt ønsker å sette i verk for å hindre eller redusere det en har observert som frafall. Tiltakene blir ikke drøftet her, fordi det vil være en følge av de resultatene analysen gir – og er gjerne bestemt av et utdanningspolitisk eller institusjonspolitisk syn.

Sett fra institusjonen studenten er tatt opp til og har begynt studieløpet ved, er frafall et problem som også berører institusjonens økonomi, fordi deler av de tilførte midlene er knyttet til gjennomførte studieprogram. Når en student ikke fullfører fram til en grad ved institusjonen – uansett årsak – mister institusjonen midler den ellers kunne ha fått (men en annen institusjon kan få dem). Utgiftene til undervisning og eksamen er de samme uansett fullført grad eller ikke. Det gjør at institusjonen har andre interesser i frafallsproblematikken enn bare de som knytter seg til studentens ve og vel og ønsket om at hun/han skal fullføre sin utdanning.

Imidlertid er det gjerne slik at når en institusjon ”mister” en student, får en annen den samme studenten. Den institusjonen kan så etter en stund innkassere fullføringsbonusen uten å ha hatt alle utgiftene som å føre henne/han fram dit. Hvis vi nå kunne anta at dette forholdet jevner seg ut over tid mellom institusjonene, kan vi se bort fra de økonomiske forholdene med å ”miste” en student. Før vi har sett nærmere på om flyten virkelig går jevnt institusjonene imellom, kan vi ikke nulle ut denne delen av problematikken. Hypoteser som ofte blir nevnt, er at flyten er størst fra høgskolene til universitetene, fra de mindre institusjonene til de større, fra institusjonene på mindre steder til byene, fra nord til sør. Virkeligheten er nok mer nyansert og mindre entydig.

Sett fra studentens side er det imidlertid ikke et frafall dersom hun/han er i en av kategoriene c) – g) ovenfor, selv om fakultetet eller institusjonen mener det. Det gjør det imidlertid svært vanskelig å gjøre gode analyser, fordi det fra institusjonens side helt klart blir oppfattet som et frafall, med unntak for kategori c). Et hovedproblem her er i hvilken grad det er mulig å avdekke informasjon om hva som er årsaken, for å nyansere problemet. Som regel er det studenten selv som kan gi den opplysningen, det er ikke alltid like sikkert at det ligger informasjon i FS om det. Da blir datainnsamlingen om disse kategoriene tid- og ressurskrevende, og kan være årsak til at analysen ikke blir god – i verste fall feil.

Kategoriene a) og b) er i utgangspunktet det ”klassiske” frafallet. Imidlertid er det viktig å avdekke hva årsaken til frafallet er – ofte kan det vise seg å være en av de øvrige kategoriene i lista. Og da må en være nøye på hvordan dataene knyttet til denne studenten blir brukt i analysen.

Kategori c) kan også være problematisk fordi det som regel fører til et lengre studieløp før graden er fullført, med tilhørende økte utgifter for institusjonen. Hvis analysen bare er knyttet til institusjonens økonomiske forhold og ressursbruk, er det relevant å si at også denne kategorien er et frafall. Fra studentens side er det utvilsomt *ikke* et frafall, hun/han har tatt et bevisst valg om å endre sitt utdanningsløp – til det bedre, får vi tro. Her kan vi få et kollisjonspunkt i interesse mellom hva studenten mener og hva institusjonen mener. I slike tilfeller er det svært viktig at de som skal gjennomføre analysen, klargjør hensikten med den.

Kategori d) vil være vanskelig å avsløre uten å spørre studenten selv. Slik sett kommer den i samme kategori som a) og b). Antakelig vil det være enklere å håndtere denne kategorien både for studenten og for utdanningsinstitusjonen om studieløp i form av årsstudium ble mer synlig. Langt på vei er det en gjenfødelse av de gamle grunnfagene, som viste seg å være en nyttig studieenhet. Universitetene har vært lite interessert i å bidra til en slik gjenfødelse. Det ville også ha gitt en tydeligere struktur vis-a-vis andre utdanningsinstitusjoner, og samtidig lagt død en relativt stor frafallskategori.

Kategori e) må i sin datainnsamling og analyse involvere mer enn én institusjon. Det gjør analysen med en gang mer komplisert og mer tid- og arbeidskrevende, både å lokalisere institusjonen studenten har flyttet til og i

neste runde å hente data fra den. Her vil det ofte være slik at en ikke vet om studenten har flyttet, og hvilken institusjon hun/han eventuelt har flyttet til. I FS *kan* slike forhold være registrert på den aktuelle studenten, men vi kan ikke gjøre regning med at det ligger merknad om det. Skal vi ha et felles grunnlag for frafallsanalyser og muligheter til å sammenlikne på tvers av institusjonene, må vi bli enige om en samarbeidsform som gjør det mulig på en ikke altfor arbeidskrevende måte å sjekke om en studenten er ved en annen institusjon, og så hente data fra hverandre.

Kategori f) har også et usikkert forhold, informasjon eller som regel *mangel på* informasjon om hvilke planer studenten har videre. Av og til er det en reell permisjon, med oppdatering i FS om årsaken til permisjonen og markering av når studiene blir tatt opp igjen. Men det kan like gjerne være slik at hun/han ikke er like klar på *når* en tar opp igjen studievirksomheten – ut over å ha en intensjon om å fortsette en eller annen gang. Og det vil neppe stå markert i FS. For institusjonens del er det egentlig et spørsmål om hvor lenge vi skal vente før vi vil registrere det som et frafall, eller at vi konstaterer at studiene faktisk blir tatt opp igjen – og fullført. Skal vi ha et felles grunnlag for frafallsanalyser og muligheter til å sammenlikne på tvers av institusjonene, må vi bli enige om hvor lang en slik periode skal være.

Kategori g) er sett fra institusjonens side helt klart et frafall, mens det kan være mer tvilsomt om studenten mener det. Det er utvilsomt opphør av studievirksomhet. Men er det negativt for studenten når hun/han innser at det ikke er denne utdanninga som er den riktige? Og er det negativt for institusjonen at studenten avslutter i tide, før det går altfor mye tid til å terpe seg gjennom et studieløp som var et feilvalg av studenten? Å studere er også å bli klar over hva en *ikke* passer til. Spesielt studentdata i denne kategorien må brukes med vett og forstand! Problemet er at vi sannsynligvis ikke vet om studentene er i denne kategorien uten å spørre!

Konsekvenser

Den enkleste måten å analysere frafall er å registrere om studenten har fullført det studieprogrammet hun/han ble tatt opp til, innafor en gitt tidsramme. Som en analyse i forhold til det aktuelle studieprogrammet er det greit nok. Skal den være grunnlag for å vurdere tiltak for å forhindre eller redusere frafall på studieprogram, må vi *avdekke grunnene* til at studenten slutter. Men skal vi gå videre og analysere frafall på enten institusjonsbasis eller på nasjonal basis, vil en slik avgrensing gi grunnlag for så mange feiltolkninger at undersøkelsen vil være nærmest verdiløs. Det gjelder spesielt hvis den skal være grunnlag for å sammenlikne på tvers av institusjonene.

Det primære vi kan trekke ut av denne gjennomgangen, er at hensikten og målet med undersøkelsen må være tydelig. Det har dirkete innvirkning på datainnsamling, samarbeid med andre og analysemetode. Likeså må det være klart om analysen skal gi grunnlag for tiltak, eller om det er en ren kartlegging av omfang og type frafall.

Å vurdere tiltak som forhindrer eller reduserer frafall hos studentene fordrer et relevant datasett med detaljer og opplysninger som beskriver

- personrelevante data (alder, kjønn, geografisk tilhørighet)
- tidligere utdanning
- aktivitet på institusjonen (opptakstidspunkt, tilknytning til studieprogram, avlagte eksamener (studiepoeng) siden opptak til studieprogrammet, omfang av stryk og ikke gjennomført planlagt eksamen, tid siden siste avlagte eksamen)
- grunn til avbrudd/fracfall, eventuelt opplysning om permisjon og intensjon om å fortsette
- eventuell gjenfinning i andre institusjoners studentarkiv med tilsvarende opplysninger der

Å finne alle relevante opplysninger er tid- og arbeidskrevende, og det er ikke sikkert at de lar seg finne. En del kan vi bare finne ved å kontakte de studentene det gjelder, med spørreundersøkelse eller intervju.

Det kan synes atskillig enklere å kartlegge omfanget på frafallet ved egen institusjon. Men igjen: hva er intensjonen med å kartlegge, altså hva vil vi kartlegge? Uansett type kartlegging, må undersøkelsen se over studieprogramnivået, ved å sjekke om studenten har fått studierett på et annet studieprogram ved samme utdanningsinstitusjon. Dessuten må det alltid sjekkes – og i så fall inkluderes – om det ligger informasjon i studentregisteret som viser at det er en (tilsynelatende) reell permisjon som markerer når studenten har planlagt å ta opp igjen sin studieaktivitet.

Det mest interessante i en frafallsanalyse mener jeg likevel må være å ha et *nasjonalt blikk* – er det frafall når en student går over til en annen institusjon og fortsetter sitt utdanningsløp der? Det er frafall for en institusjon, men ”gevinst” for en annen. Sett fra studentens siden er det absolutt ikke et frafall. Heller ikke sett fra et nasjonalt utdanningspolitisk ståsted. Vi får flyt av studenter mellom institusjonene.

Intensjonene i utdanningsnorge, i alle fall siden Kvalitetsreformen i 2003, har hatt tydelig fokus på at det er politisk ønskelig med studentflyt mellom institusjonene. Hvis vi da karakteriserer overgang som frafall, selv om det fører til at en institusjon ”mister” en student, blir det feil i forhold til alle intensjoner, som også ligger i Kvalitetsreformen. Jeg er klar over at det gir en del problemer knyttet til personvern og til det praktiske og datatekniske. Vi vet at FS er forberedt både i programstruktur og datastruktur for å kunne brukes over institusjonsgrensene. Spørsmålet er om datakvaliteten i de enkelte installasjonene av FS er gode nok til det. Alternativet er enten data i DBH eller i SSB. Hvis vi kan finne strukturer som tar vare på slike koblinger, har vi kommet et godt stykke videre. Med individdata som grunnlag i DBH ligger det interessante muligheter der.

To moment til slutt som er av praktisk betydning for å samkjøre eller sammenlikne frafallsanalyser over institusjonsgrensene:

- Skal det være et krav at studenten har ”satt spor” i vurderingsprotokollen ved institusjonen hun/han har fått opptak til? Jeg vil foreslå at hun/han må ha vært meldt til og møtt til minst én emneeksamen (vurdering) i det studieprogrammet vedkommende er tatt opp til. Studenten må med andre ord ha vist en aktivitet som peker på at hun/han har hatt en seriøs intensjon med å begynne på studieløpet. En student kan ikke falle fra et studium før han/ hun har begynt på det!
- Hvor langt skal studentens fravær være før vi registrerer det som frafall? Jeg vil foreslå, som en praktisk ordning, minst 2 sammenhengende semester uten registrering som student ved noen norsk utdanningsinstitusjon. Det gir studenten tid til å ta et mer eller mindre nødvendig avbrekk, av personlige, økonomiske, faglige grunner – eller andre plausible grunner som vi egentlig ikke trenger å vite.

Konsekvensen av det er at undersøkelser som ser på grunner til at en student i det hele tatt ikke begynner på (møter til) et studieprogram han/hun har fått opptak til, ikke kan regnes som *fracfall*. For studentens del vil det ikke være en avgjørelse basert på faglige eller studiesosiale grunner. Frafallsundersøkelser skal gjennomføres for å avdekke forhold ved institusjonen som kan virke negativt inn på studentens studieløp. Når en student likevel ikke møter til et studieprogram en har fått opptak til og har sagt en skal møte til, gir det grunnlag for en annen type undersøkelse enn det vi primært har tatt for oss her.

Konklusjon: et forslag til en definisjon av frafall

Et *fracfall* er knyttet til organisert studieaktivitet hos en student som har fått opptak og er registrert på et studium, men at studieaktiviteten er opphørt før det (tilsynelatende) intenderte utdanningsløpet er fullført.

Den organiserte studieaktiviteten er observert ved at studenten

- har fått opptak til et studieprogram ved en norsk utdanningsinstitusjon
- vært registrert i minst ett semester
- har møtt til eksamen i minst ett emne i det studieprogrammet

Opphøret er observert ved at ett eller flere av følgende tilfeller er til stede:

- studenten har varslet om at han/hun vil avslutte studieløpet før det er fullført
- studenten ikke har vært registrert ved denne institusjonen eller noen annen utdanningsinstitusjon de to siste semestrene før tidspunktet for datainnsamling
- det heller ikke er registrert informasjon i noen studentregistre som viser at studenten er inne i et tidsavgrenset fravær

Mulig tilpassing:

Ut fra hensikten med frafallsanalysen kan en i enkelte tilfeller vurdere å se bort fra kravet om registrering ved en annen utdanningsinstitusjon.